

Språkpolitisk översiktsbild

Vad innebär språkliga rättigheter?

Språkrådsdagen 26 april 2019

Olle Josephson

Sveriges språkpolitiska mål

Riksdagen 2005, Språklagen 2009

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenska ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Ideologier bakom språkpolitiken

Nationalspråkstanken

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenska ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.

Funktionalism (social ingenjörskonst)

- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.

Mänskliga (språkliga) rättigheter

- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Kulturarvet

?

Olika ideologier kan leda till samma praktiska ställningstagande

Exemplet klarspråk: du-tilltal, aktiva subjekt, relativt enkel meningsbyggnad, huvudbudskapet först etc etc

Nationalspråk: Samhället hålls samman av ett likartat myndighetsspråk som ligger relativt nära medborgarnas vardagsspråk

Funktionalism: Om myndighetsspråket är enkelt och tydligt är blir kommunikationen effektiv

Rättigheter: var och en har rätt att begripa och ta ställning till vad myndigheterna gör

Kulturarv: Sverige har åtminstone sedan reformationen kännetecknats av jämlika språkideal och att var och en ska kunna läsa Bibeln och lagen

Olika ideologier kan leda till olika praktiska ställningstaganden

Exempel 1: Språkriktighet (hen; de/dem/dom; sina/deras; kunskap om livräddning är viktig(t))

Funktionalism: välj det enklaste som fungerar, *dom*

Kulturarv: inte för stort avstånd till äldre texter, kontinuitet, *de-dem*

Nationalspråk: en gemensam standard, lika för alla, enhetlighet

Rättigheter: var och en ska ha rätt att använda sitt eget språk, variation

Olika ideologier kan leda till delvis olika ställningstaganden

Exempel 2. Modersmålsundervisning

Nationalspråk: Alla måste få tillgång till den gemensamma svenskan. Eftersom modersmålsundervisning visat sig stödja svenskinlärning måste den ges utrymme, särskilt för dem med svaga svenskkunskaper

Funktionalism: Som ovan, ungefär

Rättigheter: Var och en har rätt till sitt eget språk. Stort utrymme för så många modersmål som möjligt.

Kulturarv: Modersmålsundervisning i särskilda svenska kulturarvsspråk (t.ex. de fem nationella minoritetsspråken) ska ges försteg

Språkliga rättigheter: människor har rätt till sitt eget språk

Problem

- Vad är eget språk? Enspråkighetsantagandet
- Språk och identitet det samma? Det etnolingvistiska antagandet
- Det pluralistiska dilemmat – gruppen eller individens rättigheter?
- Statisk syn på språksamhället?
- Vart tar de kommunikativa rättigheterna vägen – tolkning, översättning etc?

Språkligt medborgarskap – alla har rätt till att ha tillgång till sådana språkliga resurser att de kan hävda sig

Problem

- Språkliga resurser måste beskrivas utifrån olika språk – tillbaka till olika gruppers språk
- Risk för ”starkaste vinner”; det funktionella argumentet tar över

Språkpolitiska stridsfrågor i dag

- Språkrav för medborgarskap
- Engelska som undervisningsspråk (särskilt i ungdomsskolan) och som myndighetsspråk
- Modersmålsundervisning (jfr ovan)
- Vad ska vi ha SFI till?

Hur argumenterar vi i dessa frågor utifrån

nationalspråk – funktionalism – rättigheter - kulturarv